

ЗЕЧИР ХАЙРУЛАХ ФЕТУШИ

**РОЛЯ НА ОБЩАТА СЕЛСКОСТОПАНСКА ПОЛИТИКА В УПРАВЛЕНИЕТО НА
ЛАНДШАФТА**

АВТОРЕФЕРАТ

на дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен
„доктор” по научна специалност
„Организация и управление на производството”

Пловдив, 2021

ЗЕЧИР ХАЙРУЛАХ ФЕТУШИ

**РОЛЯ НА ОБЩАТА СЕЛСКОСТОПАНСКА ПОЛИТИКА В УПРАВЛЕНИЕТО НА
ЛАНДШАФТА**

АВТОРЕФЕРАТ

на дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен
„доктор“ по научна специалност
„Организация и управление на производството“

Рецензенти:

.....
.....

Дисертационният труд е обсъден и насочен за защита на
разширено заседание на катедра “Мениджмънт и маркетинг” при
Икономическия факултет на Аграрния Университет гр. Пловдив

Защитата на дисертационния труд ще се състои на 2021 г.
от часа в зала.....

I. Обща характеристика на дисертационния труд

Актуалност на темата

Ролята на ландшафта за подпомагане на селската икономика и качеството на живот в селските райони все повече се признава като основна движеща сила за развитие на регионите. Все по-голям е интересът на политиките за определяне и проектиране на подходящи политически инструменти за повишаване на потенциалните ползи от поддържането и валоризацията на ландшафта в икономиката на селските райони. В този контекст настоящият дисертационен труд се базира на качествен анализ на специфичните функции на ландшафта както и на механизмите, чрез които целенасочените инструменти за развитие на селските райони могат да генерират положително въздействие върху регионалната икономика.

Въпреки съществуването на широк набор от научни трудове засягащи икономиката на ландшафта, оценката на ландшафта, стойността на ландшафта, подходи и техники за оценка на функциите на ландшафта, все още съществуват малко изследвания и теории, които да обяснят връзката между ландшафта и развитието на селските райони.

Концепциите за многофункционалност на ландшафта и на многобройните му стойности представляват изходната точка на анализа, за да обяснят потенциалното генериране на социално-икономически ползи. Анализът на различните функции на ландшафтите и признаването на техните атрибути и особености е съществено условие за оценка на възможните социално-икономически ползи, които ландшафтите могат да генерират в селските райони. Взаимодействието между основните характеристики на ландшафта, като неговите исторически, културни, развлекателни, производствени, естетически, биоразнообразие и екологични функции, определя многофункционалния характер на ландшафтите и генерира тяхната стойност, възприемана от обществото. От своя страна този потенциал за задоволяване на социалните очаквания и нужди може да представлява ценен фактор за генериране на икономически ползи в селските райони.

В настоящото дисертационно изследване се защитава ***тезата***, че Общата селскостопанска политика създава благоприятни условия за ефективно управление на ландшафта.

Водещи подтези в изследването са:

- Общата селскостопанска политика определя рамка, която определя потенциала за ефективно управление на ландшафта;
- Общата селскостопанска политика засяга регионалната конкурентоспособност, ако ефективно използва елементите и функциите на ландшафта.

Обект на изследване е ландшафтът в Република България и Република Турция. Изучават се елементите, функциите и ползите, които ландшафтът създава в регионалната икономика на тези държави.

Предмет на изследване е влиянието на Общата селскостопанска политика върху управлението на ландшафта в България и Турция.

Целта на изследване е да се установи въздействието на Общата селскостопанска политика върху управлението на ландшафта и как ландшафтът допринася за конкурентоспособността на регионалната икономика.

За постигане на поставената цел се решават следните **задачи**:

1. Изяснена е същността на Общата селскостопанска политика и нейната роля в управлението на ландшафта за постигане на регионална конкурентоспособност;
2. Изяснява се многофункционалната роля на ландшафта и какви стойности той генерира в регионалната икономика;
3. Разработва се концептуална рамка за оценка на стойностите, които генерира ландшафтът в регионалната икономика;
4. Анализира се и се оценява въздействието на ОСП върху ландшафта при създаването на стойност в регионалната икономика.

Методите, използвани в изследването, са:

- Системен анализ (анализ на обекта, представен като система). Основните цели на прилагането му в този случай са да се извлекат и обосноват основните тенденции в развитието на изследваните явления и процеси.
- Ситуационен анализ. Прилагането му ще направи описание на състоянието на изследваните обекти в определен момент или за определен период. В зависимост от нуждите на управлението чрез система от показатели ще се характеризира състоянието на конкурентоспособност и икономическо състояние на селските райони;
- Сравнителен анализ. Чрез него се идентифицират изводи за мястото на обекта в съответния сектор по отношение на финансовото състояние, инвестиционната активност, присъствието на пазара и др. За целта се правят сравнителни оценки на основните параметри на конкурентоспособността на селските райони;
- Диагностичен анализ. Използва се за задълбочено проучване на условията и факторите, довели до установеното състояние на обекта. При неговото изпълнение на първо място ще бъдат определени основните показатели, които дават обобщена характеристика на конкурентоспособността на селските райони. След това ще бъдат идентифицирани основните фактори, които се считат за определяне на нивото на конкурентоспособност;
- Казус - метод. Това е изследователски метод, включващ отблизко, задълбочено и подробно изследване на конкретен случай.

Терен на проучването - анализират се ефектите от управлението на ландшафта в Република България и Република Турция. България е пълноправен член на Европейския съюз и има достъп до европейски

фондове за управление на ландшафта в селските райони. Турция самофинансира доброто управление на ландшафта в селските си райони. Област Пазарджик се използва при изследване на начина за създаване на конкурентно предимство в регионалната икономика чрез участието на ландшафта.

Период на изследване - 10 години. Настоящото проучване анализира конкурентоспособността на Министерството на външните работи през периода 2007-2020 г., периода, в който функционират предишната ОСП (2007-2013 г.) и настоящата ОСП (2014-2020 г.). Показателите, характеризиращи състоянието на изследваните обекти, се изчисляват за посочения период. Настоящото проучване е ограничено по време, място, методология и обхват. Използват се специфични подходи и методи поради възможностите, които те предоставят за анализ и решаване на изследователските задачи на дисертацията. Направен е опит да се отговори на най-важните въпроси, без да се вярва, че те са напълно изчерпани и развити.

Източници на информация - Данни от Министерството на земеделието, храните и горите, Дирекция "Агростатистика", Дирекция "Развитие на селските райони", Дирекция "Компенсаторни мерки", данни, съдържащи се в Аграрния доклад на Министерството на земеделието, храните и горите, данни на Евростат и системата за земеделска счетоводна информация като редица нормативни документи на Европейската комисия, Република България и Република Турция.

Обем и структура на дисертационния труд

Дисертационният труд е изложен в увод, пет глави и заключение, разположени на 187 стр., използвана литература и приложения. Изследването е онагледено с 24 фигури, 12 графики и 22 таблици. Цитирани са 195 литературни източника.

Съдържание на дисертационния труд

УВОД

ГЛАВА 1: РОЛЯТА НА ОСП В УПРАВЛЕНИЕТО НА ЛАНДШАФТА

ГЛАВА 2: МНОГОФУНКЦИОНАЛНА РОЛЯ И СТОЙНОСТИ НА ЛАНДШАФТА

ГЛАВА 3: РАМКА ЗА ВОЛАРИЗАЦИЯ НА ЛАНДШАФТА

ГЛАВА 4: ИКОНОМИЧЕСКА СТОЙНОСТ НА ЛАНДШАФТА И РЕГИОНАЛНАТА КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ

ГЛАВА 5: ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ МЕЖДУ ОСП И ЛАНДШАФТА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

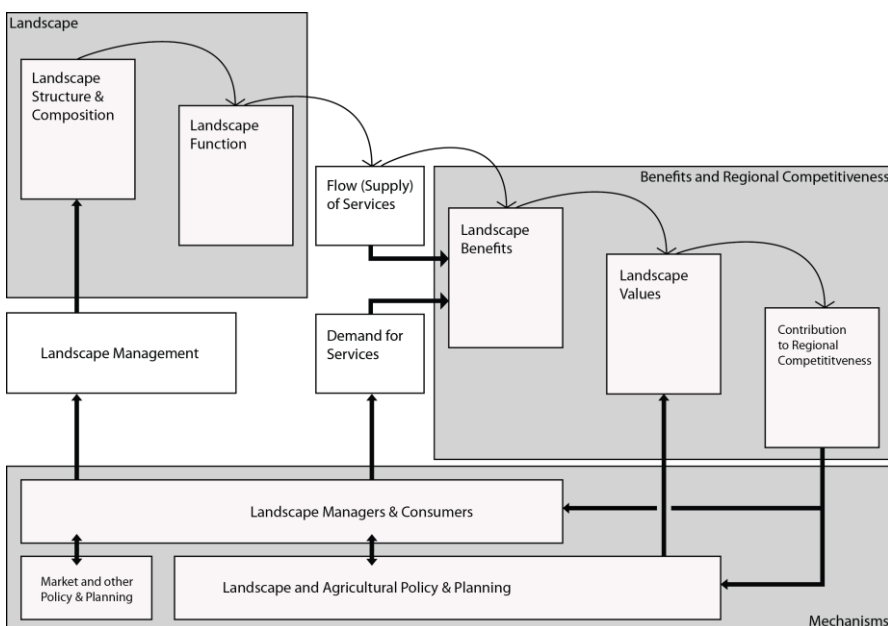
II. Основно съдържание на дисертационния труд

ролята на ОСП в управлението на ландшафта

През последните години значението на ландшафта за подпомагане на селската икономика и качеството на живот в селските райони все повече се признава като важна и значима. Оттук и интересът на създателите на политики към идентифициране и разработване на подходящи политически

инструменти за повишаване на потенциалните ползи, които поддържането и валоризацията на ландшафтите може да осигури за селската икономика.

В този контекст настоящият дисертационен труд предоставя качествен анализ на специфичните функции на ландшафта и на механизмите, чрез които целевите инструменти за развитие на селските райони могат да генерират полезни ефекти върху икономиките на селските райони. Тази глава от дисертацията се основава на литературни изследвания и е част от аналитичната работа, разработена в подкрепа на подготовката на политиката за развитие на селските райони след 2020 год.

Фигура 1. Субординация на елементите на системата „управление на ландшафта“. Източник: Собствена, 2020.

Изхождайки от общоприетото определение за "ландшафт" и неговия многофункционален характер се разглеждат неговата икономическа стойност и теоретичната рамка на ландшафта и регионалното развитие, с оглед идентифициране на основните потенциални социално-икономически ползи за селската икономика, свързани с предоставянето им. По-нататък е даден преглед на конкретни примери (представени са 3 случая) на прилагани методи за оценка на социално-икономическата стойност на ландшафтите, а също така ефектите на земеделските практики и земеделските системи върху стойността на ландшафта. Анализът е завършен с предварителни ограничения относно възможните преки и косвени ефекти от мерките за развитие на селските райони върху предоставянето на ландшафтни услуги.

Какво е „ландшафт“ в настоящия дисертационен труд?

Ландшафта може да се определи като съвкупност от визуално видими от човешкото око елементи като релеф на земната повърхност, част от територия, включваща различни скални образувания видими на хоризонта, видимата флора и фауна, климатичните явления, които са видими на съответната територия, създадени структури от цивилизацията като инфраструктура, сгради, изкуствени езера, земеделска земя и др. Според European Environmental Agency, ландшафта представлява определена територия от земната повърхност, която се характеризира със специфична структура от елементи като почвено-климатични особености, релеф, климат, надморска височина, конфигурация от географски дадености, съществуващи екосистеми и др. Всички тези елементи се определят като природни, тоест не създадени от човешката дейност. Към тях трябва да се прибавят и елементи, променящи ландшафта, които са резултат от човешката дейност т.е. антропогенните фактори, като културното и историческото наследство на човешката цивилизация. Според The European Landscape Convention ландшафта може да се дефинира като част от територия, зона или регион, възприемана от местните хора или посетители, като уникална съвкупност от действията на физически и / или културни фактори (European Landscape Convention, 2000). Голяма част от елементите на ландшафта не могат да бъдат видими, а тяхното присъствие се усеща с помощта на друго възприятие на човека. Такива елементи могат да бъдат качеството на въздуха, усещането на спокойствие, което дава природата, чувството за време и др. Имайки предвид голямото многообразие на елементите и тяхното комплексно проявление в композицията на ландшафта, е необходимо те да бъдат групирани по специфичен критерий. Според Dissart, елементите могат да се обособят в четири групи (Dissart, 2007):

- елементи, даващи усещане за физическото присъствие на ландшафта (тип релеф, климат, скални образувания и пр.);
- елементи, резултат от човешката дейност (сгради, пътища, земеделска земя и пр.);
- елементи, определящи субективното възприятие на ландшафта от страна на човека (пустош, отдалеченост от цивилизацията, био-разнообразие);
- факторът време, ландшафта има динамична структура, която постоянно се мени във физически и абстрактен аспект във времето.

Взаимодействието на тези групи фактори, определят каква стойност има ландшафта за обществото и икономиката в определен регион на света. Той може да бъде източник на конкурентно предимство за развитието на определен отрасъл, икономически сектор, регион или държава както и да води до икономически растеж. (European Landscape Convention, 2000; Dissart, 2007). За тази цел е необходимо да се

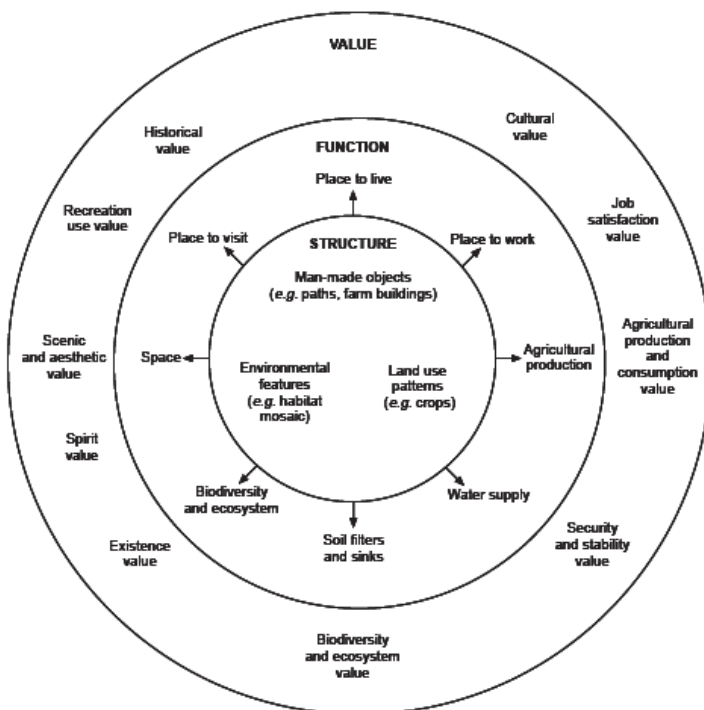
идентифицират основните функции на ландшафта, подпомагащи икономическото развитие на определена територия както и стойностите, които могат да се извличат от присъствието му, при производството на определен продукт или услуга (Zanten, 2013). Според Romstad (2000) в сектор туризъм, важни елементи на ландшафта, които могат да бъдат използвани при създаването на стойност са:

- био-разнообразието, всички екосистеми, разположени в определена територия от земната повърхност, даващи възможност за здравословен начин на живот;
- културно и историческо наследство – исторически артефакти, културни събития, местен език, традиции и обичаи на обществото (Димитров, 2012);
- атрактивност на ландшафта, даващ чувство за спокойствие и релаксация;
- разнообразен пейзаж – даващ възможност за емоционално преживяване.

Структура на ландшафта

ОИСР идентифицира три ключови елемента на ландшафта (ОИСР, 20016):

- структури или външен вид: включително екологични характеристики (напр. флора, фауна, местообитания и екосистеми), модели на използване на земята (напр. видове култури и земеделски системи) и изкуствени обекти или културни характеристики (например живи плетове, стопански сгради);
- функции: като място за живеене, работа, посещение, също предоставяне на различни екологични услуги;
- стойности: относно разходите за земеделските производители за поддържане на ландшафтите и ценностите, които обществото поставя върху селскостопанските ландшафти, като рекреационни и културни ценности.
- Romstad и сътр. (2000) свързват стойността на полуестествения ландшафт с пет различни компонента, които са от обществен интерес и в същото време могат да допринесат за частни икономически дейности:
- Биологично разнообразие: включително разнообразие от генетични видове и екосистеми;
- Културно-исторически компоненти: свързано с умения и знания за управлението на природни пейзажи, сгради, традиции, занаяти, истории и музика,
- Стойности на удобството: свързан главно с естетически ценности и с продуктивен / "активен" пейзаж, който е хубаво да се погледне, защото дава сигнал за активност и живо общество, управление на природните ресурси и използване на ресурсите.

Фигура 2. Основни елементи на ландшафта: структура, функция и стойност (OECD, 2001b)

- Отдых и достъп: включително възможности за разходки, ски, колоездене, къмпинг и др.;
- Научни и образователни интереси: обхваща археология, история, география, растителна и животинска екология, икономика, архитектура и др.
Оценката на Добрис (EEA, 1995) идентифицира пет основни ценности и функции на ландшафта:
- Устойчиво използване на природните ресурси: характерът на много пейзажи често е кумулативният резултат от човешки дейности в продължение на много векове. Устойчивите методи за управление на земите, отразени в много ландшафти, дават примери за това как подобни области могат да бъдат управлявани по-добре, като се запазва околната среда и природните ресурси;
- Опазване на местообитанията на дивата природа: опазването на застрашените видове, естествените местообитания и биотопите, както и поддържането на биологичното разнообразие, са тясно свързани със съществуването на естествени и разнообразни ландшафти;
- Икономически дейности: природните и разнообразни ландшафти предоставят големи възможности за развлекателни и туристически

дейности, за разлика от интензивните, монокултурни ландшафти и мащабните агропромишлени комплекси;

- Открити пространства и пейзажи: Пейзажите и откритите пространства често се свързват с хармония, стабилност и природа. „Пейзажът“ е културен / естетически израз на земята, свързан предимно с културни пейзажи: докато човешките селища представляват до голяма степен контролирана среда, пейзажите се оценяват като отворени, по-малко контролирани и сезонно променящи се. В това отношение въздействието на човешките дейности върху степента на отвореност на ландшафта е от първостепенно значение за валоризиращите ландшафти в Европа.
- Културно наследство: богатата история на миналото използване на земята, характеризираща много ландшафти, отразява ценности, които са сравними с историческите ценности на древните градове. Съществуват и други ценности във връзката между пейзажа и изкуството в различните му форми. По-нататъшно значение има ролята, която пейзажите играят в националното и местното съзнание, тъй като европейските пейзажи често са външен израз на връзката на хората със земята и следователно на добре установените местни идентичности.

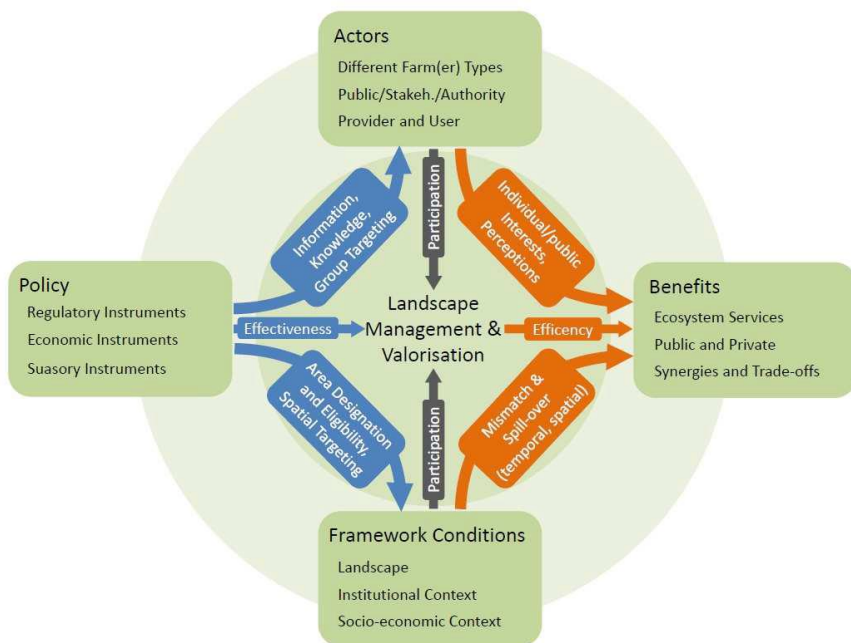
Други автори подчертават голямата екологична, социално-културна и икономическа стойност на стоките и услугите, предоставяни от природни, полуестествени и култивирани екосистеми и ландшафти (Millennium Ecosystem Assessment, 2005).

Изхождайки от предположението, че всяка ландшафтна единица може да се разглежда като многоатрибутен актив (например по отношение на качеството на почвата и подземните води, пригодността като местообитание за определени видове, биологичното разнообразие или естествената природа и т.н.), Lippert признава значението на екологичната, топографски и естетически функции на ландшафтите (Lippert, 2006). Bastian и Scheiber (1999) класифицират функциите на ландшафта в три групи: 1. производствени функции (икономически функции), 2. регулиращи функции (екологична функция), 3. социални / човешки местообитателни функции (социална функция).

Поради това многофункционалността на ландшафта и многобройните му ценности, представени тук и признати от научната литература, са отправна точка за разбиране на потенциалното генериране на социално-икономически ползи в селските райони.

Няма съмнения относно значението на земеделската дейност за управлението на ландшафтите, за определяне на техния външен вид и способността да предоставят екосистемни услуги като ползи за обществото и икономиката. Съществува широк спектър от институции и инструменти за политика и планиране - от правни регулации и икономически и пазарни стимули до информация и подходящи подходи за насърчаване на желаното развитие на селското стопанство и ландшафта и неговия принос за регионалното благосъстояние и конкурентоспособност. Обаче зад тези доста логични и лесни за разбиране причинно-следствени връзки се крие

изключително сложна рамка от механизми, която влияе върху нейното индивидуално, конкретно проявление и изпълнение или като двигатели, или като ограничения. политическо управление и земеделска практика, производство на характеристики на ландшафта, предоставяне на екосистемни услуги и техния използване може да се различава коренно от отделен случай. Това ефикасност и ефективност на политиката представлява основния принцип за разбиране на политическия механизъм за управление на ландшафта. Преглед на академичния дебат относно прилагането на тези политики, главно свързани с осите втора и трета на втория стълб на Европейска обща селскостопанска политика (ОСП), теоретичните и емпиричните анализи се концентрират около редица механизми за свързване между един от тези четири крайгълни камъка, включително избор на инструменти, техен насочване по области и групи, ролята на знания и информация и участие на земеделските производители определяни от техния стил на земеделие, структура на стопанството, лично отношение и преобладаващите регионални рамкови условия като механизъм за определяне на ефективността на политиката. Аспектите, свързани с пространственото и времевото несъответствие и разликите в предпочитанията и стойностите, представляват механизми, които влияят върху ефективността на самата реализирана мярка.

Фигура 3 Механизъм на рамката за валоризация на ландшафта

Блок-схемата на фигура 1 очертава концептуалното разбиране за това как този доклад се доближава до политическите механизми. Започва

с „Политика“ кутия, която обхваща цялата регулаторна система, включително политики, инструменти за планиране, стимули за икономическия пазар, както и управленски и комуникативни подходи. Политиките са свързани с предложената социално-икономическа "Ползи" чрез валоризация на екосистемните услуги, предоставяни от управлявания пейзаж. Тук актьорите и рамковите условия се разбират като основни влияещи фактори, които определят степента, доколко ефикасна и ефикасна е дадена политика.

Като „Актьори“ по същество се разграничават две групи - мениджъри на ландшафта и заинтересовани страни, които са засегнати или имат институционализиран интерес. Мениджърите на земя са свързани с политиките чрез информация, знания, доверие (към политиката), както и с въпроса до каква степен са адресат на политиката. Това влияе върху усвояването, успеха на политиката. Връзката с ползите може да бъде разбрана от ценностния канон (социално изграждане, възприятие, интерес) заинтересованите страни и мениджърите на земята отразяват върху екосистемните услуги, предоставяни от управлението на ландшафта, както и степента, в която те могат да бъдат валоризирани от селската общност (по отношение на конкурентоспособност и благосъстояние). The „Рамкови условия“ от специфичната зона се състои от биофизичните характеристики на ландшафта, социално-икономическите и институционалните рамкови условия. Чрез пространственото насочване (обозначаване на обект, допустимост на площ) местата и регионите се разглеждат по различен начин от политиката, което също влияе върху ефективността (усвояването) на политиката, от една страна, но не на последно място и върху ефекта, който политиката като една политика може да отчита различни ефекти в различните ландшафти . Също така при разглеждане на ефектите (ES и свързаните с тях ползи) трябва да се вземат предвид и явления, като пространствени и времеви несъответствия.

Политика, институции и инструменти за влияние върху ландшафта

Като основна типология на инструментите на публичната (екологична) политика ние прилагаме съгласно Vedung (1998) или Collins et al. (2003), суперуредена тройна типология, която разграничава регулации, икономически средства и информация. Инструментите на политиката могат или да бъдат формулирани отрицателно, за да забранят или ограничат действие, какторегламенти правя („клечки“: наказания, наказания, отрицателни санкции, разходи) или положително да предпише или насърчи действие като икономическо намеса на пазара инструменти или стимули („моркови“: награди, обезщетения, безвъзмездни помощи, освобождаване от данъци, улесняващи мерки) или те работят на доста нормативно ниво чрез интелектуални и морални призови или по-общо от информация („Проповеди“: убеждаване, трансфер на знания, аргументация) (Фигура 5). Дихотомията между политическите инструменти се отразява и в механизмите, които стоят зад тях: регламентите действат

чрез управление на вътрешната и външната мотивация, докато икономическите инструменти правят това чрез управление на вземането на решения, а информацията работи чрез управление само на вътрешната мотивация (Matzdorf 2004, Michaelis 1996).

Регулаторни и правни инструменти

Сред регламентите различаваме преките регламенти и пространственото планиране. Те се прилагат за направляване на земеползването, управление на природните ресурси и справяне с пазарните неуспехи (отрицателни и положителни външни ефекти).

Пространствено планиране инструменти формулират специфични за района обозначения (зониране) за разрешаване и предлагане на предназначение на земя и / или за ограничаване на нежеланото земеползване (интензивност). Те влизат в сила или чрез дефиниция на вида и интензивността на земеползването, предписват екологични изисквания и компенсации, например свързани с градското развитие, секторни дейности, като техническа и транспортна инфраструктура, производство и осигуряване на енергия, опазване на околната среда или не на последно място земеделие. Инструментите за пространствено планиране се срещат на различни пространствени нива, включително на национално и международно ниво, като например определянето на мрежи за местообитания (Натура 2000, Директива на ЕС за птиците).

Planning aspect	Examples of guiding planning principles	
	Demand approach	Supply approach
Site selection	Proximity to users Accessibility (e.g. mild topography, no obstructions) Visibility Relation to other open spaces	Presence of high-quality natural values Uniqueness of natural values Sensitivity or vulnerability of natural values Visual quality Integrity of ecosystem Vital ecological processes
Quantitative measures	Size of each open space unit Total amount of open spaces	Preferably defined by natural features or ecosystem boundaries (e.g. drainage basin)
Types of activities	A variety of recreational activities Activities fit for different groups Suitability to special needs and preferences	Limited outdoor recreation (e.g. hiking) Activities compatible with conservation goals
Site design	Design for intensive use High maintenance Wide selection of facilities	Minimal intervention Limited access Few facilities Low maintenance

Фигура 4 Подходи за планиране на открито пространство - сравнение на ръководните принципи на планиране. Източник: Maruani & Amit-Cohen (2007).

Инструментите за териториално планиране обаче се приемат главно на регионално и местно ниво. Тук тя включва местни (градски) и регионални планове за развитие, секторни планове и свързаните с тях оценки на въздействието върху околната среда (ОВОС), както и планове за

отворено пространство и ландшафт, които ръководят развитието на земеползването (von Haaren & Reich 2006, Ring & Schruter-Schlaack 2011).

Maruani и Amit-Cohen (2007) предоставят преглед на съществуващите модели за планиране на отворено пространство включително опортюнистичен, количествен (космически стандарти) модел, свързани с формата модели, свързани с пейзажа модели, разграничаващи търсенето от свързаните с предлагането подходи, които или са полезни в градски райони (търсене) или естествени селски райони (предлагане) (Фигура 6). Характерно за планирането е антропоцентричният фокус, като често се вземат предвид отношенията град-село. Пример за това е концепцията за регионален парк.

Позовавайки се на управлението на природните ресурси и опазването на околната среда и оценката на въздействието (ОВОС) или биологичното разнообразие и опазването на природата, преки разпоредби определят главно на европейско и национално ниво правно обвързващ, законовите изисквания, често структурирани по нормативни цели и прагове. Типични примери на ниво ЕС са Рамковата директива на ЕС за водите (2000/60 / ЕС) и регламента за кръстосано спазване (СС) относно основните изисквания на добрата селскостопанска практика (1122/2009). Допълнителни национални разпоредби за ограничаване на въздействията върху околната среда, като германския федерален закон за защита на вредните емисии, дефинират одобряването на определени земеползване и управление.

Пазарна намеса (Икономически инструменти)

Политиките за пазарна намеса прилагат икономически инструменти, които могат да бъдат разграничени от статични и динамични инструменти. Те се различават по отношение на ефективността на разпределението, въздействието върху разпределението и административните и информационни изисквания. Една форма на ясно пазарно ориентирана намеса е търговията с или трансфер направа на собственост. Примерите сасертификати за емисии, друг лицензи или квота.

Различните видове стимули формират другата, изключително подходяща форма на икономически инструменти. Данъци и фискални инструменти са статични инструменти с доста ниска ефективност. Ring и Schruter-Schlaack (2011) разграничават данъчните инструменти по (i) данъци върху околната среда върху поведения, които обикновено или в известен случай са отрицателни, (ii) данъчни облекчения за такива, които са положителни и (iii) фискални трансфери, които налагат регулиране или различни поведение, което е положително (за околната среда).

Между субсидии и плащания, класификацията е доста размита. И двете формират мощни инструменти за създаване на псевдопазари заразпространение на екологични обществени блага които се (i) финансират от правителствата (напр. плащания за агроекологични мерки (АЕМ) или мерки за диверсификация), (ii) пазарни подходи (напр. плащания за водосборни услуги, улавяне на въглерод (Jenkins et al. 2004), (

iii) сделки от бизнес към бизнес (Kroeger & Casey 2007) или (iv) гражданско общество (например фондации). Субсидии за положително поведение се изплащат за неизпълнение на мерки, свързани с екологичен риск. На практика често съществуват смесени форми, които свързват субсидиите с данъка инструменти (намаляване на данъците за желаните продукти) (Michaelis 1996). Може да е по-лесно да се разграничат стимулите за:

(i) Ориентирано към управлението поведение, която е често срещана форма, напр. АЕМ, предписваща ясно дефинирана практика, която обикновено е свързана с по-високи производствени разходи, които се компенсират с плащания. Този инструмент е с по-висока ефективност и по-голяма гъвкавост.

(ii) Ориентирано към резултатите поведение, което се дължи на по-високата административна тежест, както за земеделските производители, така и за администрацията, и в резултат на това транзакционните разходи са по-редки. Само няколко АЕМ го използват, въпреки че ефективността е висока.

(iii) Плащания за екосистемни услуги (PES), от нова гледна точка за тази група пазарни интервенции, към която се занимаваме, когато аспектът на услугата означава, че ползата е централната цел, а не прилаганата практика. Например АЕМ предлага заплащане за поведение, ориентирано към управлението, като някои техники на косене, които могат да бъдат разглеждани като ES, когато водят до по-високо биологично разнообразие. Агроекологични схеми (AES) на Европейската обща селскостопанска политика (ОСП), са договорни договорености на индивидуална основа между мениджъри на земя (земеделски производители) и публичен орган, които извършват плащания за изпълнението на точно предписана управленска дейност върху идентифицируем парцел за определен период (в повечето случаи 4 години) (Carey et al. 2003; Matzdorf & Lorenz 2010).

ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ НА ИНСТРУМЕНТИТЕ НА ОСП И УПРАВЛЕНИЕТО НА ЛАНДШАФТА В БЪЛГАРИЯ (КАЗУС 1)

Анализът на връзката между ландшафтите и икономиката на селските райони, направен в предишните глави, предполага, че валоризацията и опазването на ландшафтите трябва да се подкрепят не само поради присъщата им стойност и естеството на общественото благо на околната среда, но и поради потенциала му за генериране на социално-икономически ползи в селските райони. Следователно публичната намеса може да насочи ландшафтите като важни двигатели за икономическото развитие на тези райони.

Както вече споменахме, първото необходимо условие за превръщане на такива потенциални ползи в реални възможности за действащите лица в селските райони е характеристиките и състоянието на ландшафтите в даден район да съответстват на желаните от обществото. Това означава, че сегашното ниво на осигуряване на ландшафтите трябва да съответства на общественото търсене на ландшафта и е необходима

публична намеса, за да се обърне „недостатъчното предлагане“ на ландшафта, открито в определени райони (Cooper, 2009).

Второто условие за генериране на такива потенциални ефекти от преливане е, че действащите в селските райони участници могат да използват потенциалните пазарни възможности, предлагани от ландшафтите и техните функции. Само в този случай потенциалните ползи вероятно ще бъдат превърнати в нови възможности за доходи и работни места.

Позоваването на тези две условия е важно, за да се разбере какъв вид публична намеса е необходима, при какви обстоятелства, за да се създадат такива възможности, свързани с ландшафта.

(1) Първо условие: изисква се обществена подкрепа, за да се осигури ниво на осигуряване на ландшафта в съответствие с търсенето на обществото и следователно в случай на деградация на ландшафта да се осигурят и възстановят неговите екологични характеристики.

За да се постигне тази цел, намесата може да бъде под формата на подкрепа на селскостопанския сектор за действия, пряко или косвено полезни за ландшафта. Например фермерите могат да бъдат насърчавани да преобразуват интензивни системи за земеделие в по-обширни и могат да бъдат предоставени стимули за насърчаване на някои традиционни земеделски практики или методи на производство, особено полезни за ландшафта, или за поддържане на достатъчни нива на производство в райони, където изоставянето на земя е фактор за деградация на ландшафта.

Публична подкрепа може да бъде предоставена и на други участници, работещи в селските райони, като местни изпълнители или асоциации, за предприемане на действия и специфични работи, пряко насочени към поддържането и възстановяването на ландшафтните характеристики (напр. Жив плет и дървесни редове, селски пътеки, фермерски пътища, сухи каменни стени, терасовидни полета и др.), чието съществуване не е свързано с производството на селскостопански стоки.

(2) Второ условие: намесата трябва да бъде насочена към фермерите и местната икономика с оглед на това да им позволи да се възползват най-добре от възможностите, предлагани от ландшафтните удобства и функции. Не всички земеделски производители, например, са в състояние да разнообразят дейностите в стопанството или да се включат в нови извънстопански дейности (агротуризм, занаяти, грижи и развлекателни дейности, производство на продукти с добавена стойност, директни продажби и маркетинг на стойностни продукти и инвестиции във вериги с по-висока стойност) или за сътрудничество с други сектори на селската икономика (напр. агроиндустрия, туристически индустрии, местни мрежи с публични и частни партньорства и др.).

Въз основа на гореизложеното е възможно да се анализира до каква степен Политиката за развитие на селските райони 2007-2013 г. и нейният

набор от мерки могат да подкрепят онези видове действия, както са идентифицирани по-рано.

Сред 44-те мерки, предложени на държавите-членки с Регламент (ЕО) н. 1698/2005 е възможно да се идентифицира набор от 20 мерки, свързани в различна степен и по различни начини с ландшафтите. Както е показано в Таблица 1 по-долу, този набор от 20 мерки може допълнително да бъде разделен на две големи групи в съответствие с двете условия, споменати по-горе:

- (1) първата група от мерки е свързана с „осигуряване на ландшафти“;
- (2) втората група се отнася до предоставянето на „услуги и дейности, свързани с ландшафта“, т.е. действия, помагачи на заинтересованите страни в селските райони да извършват дейности, които са потенциално свързани със съществуването и привлекателността на ландшафтите в селските райони.

Мерките на ЕЗФРСР са кодифицирани, както следва:

Таблица 1 Основни мерки за развитие на селските райони, подпомагачи пряко или косвено предоставянето на ландшафти и подпомагачи създаването на дейности, свързани с ландшафта

Код	Вид мярка	Предоставяне на пейзаж		Услуги и дейности, свързани с пейзажи
		Директен	Непряк	
	ОС 1			
111	Професионално обучение, информационни действия,			
114	Използване от страна на земеделските стопани и			
115	Създаване на управление на стопанства, помощ за			
121	Модернизация на фермата			
123	Добавяне на стойност към селскостопански и горски			
132	Подпомагане на фермери, които участват в схеми за			
133	Подпомагане на групи производители за			
	ОС 2			
211	Плащания за естествени неблагоприятни условия за			

212	Плащания на фермери в райони с неблагоприятни			
213	Плащания по Натура 2000 и плащания, свързани с			
214	Агроекологични плащания			
216	Подкрепа за непроизводствени инвестиции			
	Оста 3			
311	Диверсификация в неземеделски дейности			
313	Насърчаване на туристическите дейности			
321	Основни услуги за икономиката и селското			
322	Обновяване и развитие на селото			
323	Опазване и надграждане на селското наследство			
331	Обучение и информация за икономически субекти,			
	Оста на лидера			
412	Стратегии за местно развитие. Околна среда / управление на			
413	Стратегии за местно развитие. Качество на живот /			

ВЪЗДЕЙСТВИЕ НА ПОЛИТИЧЕСКАТА НАМЕСА ВЪРХУ УПРАВЛЕНИЕТО НА ЛАНДШАФТА В БЪЛГАРИЯ

В тази глава, използвайки подход на казус, се разкрива качествен анализ на специфичните функции на ландшафта и на механизмите, чрез които целевите инструменти за развитие на селските райони могат да генерират полезни ефекти на лоста върху икономиките на селските райони.

Програмите за развитие на селските райони от текущия период (2007-2013 г.) подкрепят мерки, които могат да имат добавена стойност за тази нова перспектива на политиката. Някои от тях като селскостопанските плащания и мерките, предназначени за облагодетелствани райони, могат да имат директни и индиректни ефекти при предоставянето на ландшафта и при предоставянето на ландшафта като обществено благо на околната среда, играейки също важна роля по отношение на финансовото разпределение в текущите програми за развитие на селските райони.

В изследването се използва описателен метод и метод на експертна оценка. Политическата намеса се измерва чрез следните показатели: брой проекти и разходи за мерки на ОСП. Мерките са групирани в три групи (Таблица 1) и разпределението на финансирането между трите групи

Въз основа на гореизложеното е възможно да се анализира до каква степен Политиката за развитие на селските райони 2007-2013 г. и нейният набор от мерки могат да подкрепят онези видове действия, както са идентифицирани по-рано.

Сред 44-те мерки, предложени на държавите-членки с Регламент (ЕО) н. 1698/2005 е възможно да се идентифицира набор от 20 мерки, свързани в различна степен и по различни начини с ландшафтите. Както е показано в Таблица 1 по-долу, този набор от 20 мерки може допълнително да бъде разделен на две големи групи в съответствие с двете условия, споменати по-горе:

- (1) първата група от мерки е свързана с „осигуряване на ландшафт“;
- (2) втората група се отнася до предоставянето на „услуги и дейности, свързани с ландшафта“, т.е. действия, помагачи на заинтересованите страни в селските райони да извършват дейности, които са потенциално свързани със съществуването и привлекателността на ландшафтите в селските райони.

Мерките на ЕЗФРСР са кодифицирани, както следва:

Таблица 2 Основни мерки за развитие на селските райони в България, подпомагащи пряко или косвено предоставянето на ландшафти и подпомагащи създаването на дейности, свързани с ландшафта

Код	Вид мярка	Предоставяне на пейзаж		Услуги и дейности, свързани с пейзажи
		Директен	Непряк	
	ОС 1			
111	Професионално обучение, информационни действия,			
114	Използване от страна на			
115	Създаване на управление на стопанства, помощ за			
121	Модернизация на фермата			
123	Добавяне на стойност към			
	ОС 2			
211	Плащания за естествени			
212	Плащания на фермери в райони с неблагоприятни			
213	Плащания по Натура 2000 и			
214	Агроекологични плащания			

	Ос 3			
311	Диверсификация	в		
313	Насърчаване	на		
321	Основни услуги	за		
322	Обновяване и развитие	на		

Източник: Ландшафт и селски райони: към икономическа оценка на социално-икономическите въздействия

Някои от мерките, планирани в II стълб на Общата селскостопанска политика, не са избрани от българския орган, както следва: мярка 132 Подпомагане на земеделски производители, които участват в схеми за качество на храните; 133 Подпомагане на групи производители за информационни и промоционални дейности за продукти по схеми за качество на храните; 216 Подкрепа за непроизводствени инвестиции; 323 Опазване и надграждане на селското наследство; 331 Обучение и информация за икономически субекти, опериращи в областта, обхваната от Ос 3; 412 Стратегии за местно развитие. Околна среда / управление на земите; 413 - Стратегии за местно развитие. Качество на живот / разнообразяване.

Мерки, свързани с осигуряването на ландшафт

Възможна е допълнителна класификация за мерките, определени като потенциално свързани с предоставянето на ландшафти. Първо, 2 мерки от Ос 2, агроекологични плащания и подкрепа за непроизводствени инвестиции (мерки 214) имат пряка връзка с предоставянето на ландшафта. Техните цели, както са дефинирани в правната рамка на политиката за развитие на селските райони, всъщност се отнасят пряко до опазването и подобряването на ландшафтите и техните характеристики, като по този начин потенциално покриват действия и ангажименти, насочени към тяхното изпълнение, като:

- а) поддържане на ландшафтите и поддържане на зони с висока природна стойност на земеделските земи, включително запазването на исторически характеристики (например каменни стени, тераси, малка дървесина);
- б) управление и преобразуване на пасища;
- в) разширяване на земеделските системи, които са пряко свързани с високо качество и разнообразие на ландшафта.

Втора група мерки, главно от Ос 2, косвено е свързана с осигуряването на ландшафти, чрез подобряване на устойчивостта на земеделието и природния капитал. Тези мерки включват компенсаторни плащания за по-неблагодетелствани райони (МЗС) (мерки 211 и 212), чиято основна цел е да се избегне изоставянето на земята и нейните отрицателни ефекти върху ландшафта и провинцията, както и мерките, свързани с плащанията и плащанията по Натура 2000 към Директива

2000/60 / ЕО (Рамкова директива за водите) (мярка 213). Някои мерки от Ос 1 подпомагат земеделските производители, които използват консултантски услуги, за да подобрят своите научни познания и образование по земеделски техники и устойчиво използване на природните ресурси, включително поддържане и подобряване на ландшафта (мерки 111, 114). Други мерки на ос 3, които също могат косвено да повлияят на предоставянето на ландшафти, са тези, предназначени за специфични действия (напр. проучвания, инвестиции), свързани с поддържането, възстановяването и надграждането на природното и културното наследство, или насочени към повишаване на икономическата привлекателност на селата. И накрая, мярката на ос 4 относно местните стратегии на местните групи за действие относно околната среда и управлението на земите (мярка № 412) също може косвено да повлияе на предоставянето на ландшафти

Мерки, свързани с "услуги и дейности, свързани с ландшафта"

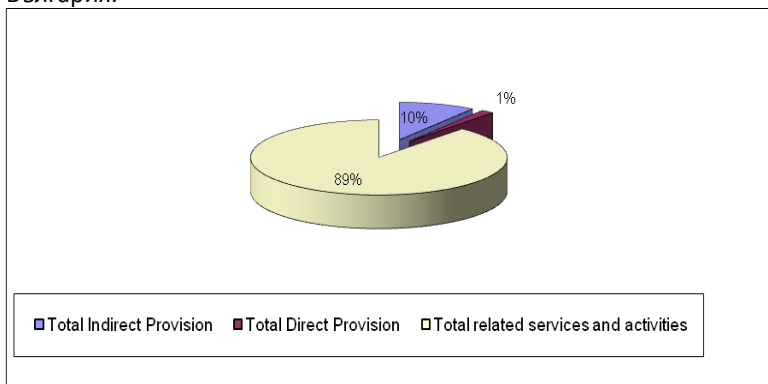
Някои мерки от оси 1 и 3 се отнасят до различни видове действия, насочени към повишаване на икономическата жизнеспособност на селските райони чрез диверсификация на селскостопанските дейности и по този начин помагат на фермерите да използват възможностите, предлагани от ландшафтните удобства и функции:

- мерки 311 и 313 подпомагат земеделските производители да предприемат неземеделски дейности: услуги и занаяти (нощувка със закуска, образование и социални дейности във фермата, производство на местни продукти), търговски дейности (създаване на местен магазин към стопанството и директни продажби на самостоятелно направени продукти) и инфраструктура за туристически обекти и развлекателни дейности. .
- мерки 121 и 123 съответно помагат на земеделските производители да поемат разходите за инвестиции в стопанството, подпомагат преработката и предлагането на пазара на съществуващи и нови продукти.
- мярка 321 осигурява подкрепа за покриване на създаването на основни услуги за селското население, включително културни и развлекателни дейности и свързаната с тях малка инфраструктура за икономиката на селските райони (развлекателни, спортни и културни дейности, детски заведения, транспортни услуги, телекомуникации услуги).
- мерки 322 подпомагат действия, насочени към обновяване и развитие на селата, за да се справят с обезлюдяването и икономическия упадък на определени райони и към прилагането на местни стратегии за развитие, фокусирани върху качеството на живот и диверсификацията.

Значение на мерките, свързани с ландшафта, в програмите за развитие на селските райони за периода 2007-2013 г.

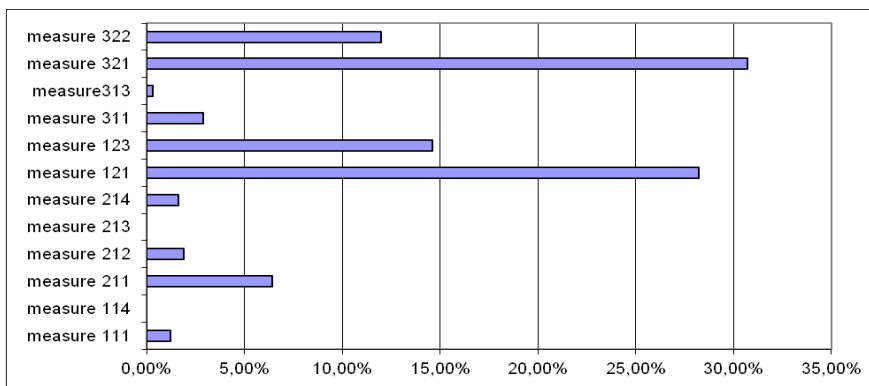
Според класификацията, предоставена в предишните глави, диаграма 10 дава картина на значението на трите групи мерки, свързани с ландшафта, по отношение на разпределените разходи в Програмите за

развитие на селските райони за програмния период 2007-2013 г. в България.

Диаграма 1 Значение на потенциално свързаната с ландшафта група мерки по отношение на общите разпределени разходи (включително вноса по ЕЗФРСР и национално съфинансиране) за програмния период 2007-2013 г. в България

Диаграма 2 предоставя по-подробен преглед, като единична мярка, на финансовата тежест на мерките за развитие на селските райони, идентифицирани в предишната диаграма, по отношение на общия финансов пакет за националната програма за развитие на селските райони. Мярка 321 и мярка 121 са най-благоприятни сред българските бенефициенти. Разходите за тези мерки надвишават следването в няколко пъти. Като причини могат да се посочат ниското ниво на модернизация на стопанствата и недостатъчно добре осигурените селски райони с инфраструктура, така че има нужда от големи инвестиции в тези насоки. Други мерки 114 и 213 не отчитат никакви разходи поради отхвърляне на всички предложени проекти.

Диаграма 2 Относително значение на потенциално единични мерки, свързани с ландшафта, по отношение на общите разпределени разходи (включително вноса по ЕЗФРСР и национално съфинансиране) за програмния период 2007-2013 г. в България

Що се отнася по-специално до „мерките, пряко свързани с осигуряването на ландшафта“, се прилага само агроекологията (мярка 214). Мярка 214 отчита по-голямата част от финансирането по ПРСР в няколко други северни държави-членки (FI, DK, AT, IE) отделя между 30% и 50% от своите средства за развитие на селските райони за тази мярка.

Значението на тази диаграма и цифри за оценка на приноса на програмите за развитие на селските райони за директното предоставяне на ландшафти обаче трябва да се приема с повишено внимание, тъй като мярка 214 обхваща широк спектър от екологични цели, не непременно във връзка с предоставянето на ландшафти.

Таблица 3 Действия за предоставяне на „аграрен пейзаж“ по агроекологичната мярка (214)

Действия	Приети предложения
Органично фермерство	377
Органично отглеждане на пчелите	155
Поддържайте пасища	598
Поддържайте местообитания на защитени птици	1
Поддържане и управление на традиционни овощни градини	32
Въвеждане на ротация за защита на почвата и водата	1
Контрол на ерозията на почвата	36
Използване на местни, редки породи животни	312
Поддържайте или въвеждайте екстензивни пасищни практики	182

Източник: <http://prsr.government.bg/>

По отношение на мерките, определени като „косвено свързани с ландшафта“, най-важни по отношение на разпределението на бюджета са мерките, насочени към райони с по-малко облагодетелстване, които обхващат плащания на земеделски производители в райони с неблагоприятни условия в планинските райони (мярка 211) и в други райони (мярка 212) и които съответно представляват 67% и 20,1% от общите „косвени“ мерки. Тези две мерки са особено важни за опазването и запазването на ландшафта в съответните райони. Първата цел на тези мерки всъщност е да се избегне изоставянето на земя, което може да има отрицателни последици за провинцията като цяло, а също и за ландшафтите.

Таблица 17 по-долу е базирана на резултатите от оценката на ПРСР в България и показва нарастващ интерес към мерките през последните две години. Тези резултати не дават никаква информация за важността на тези действия по отношение на публичните разходи в рамките на програмите, отчита се само размерът на разходите.

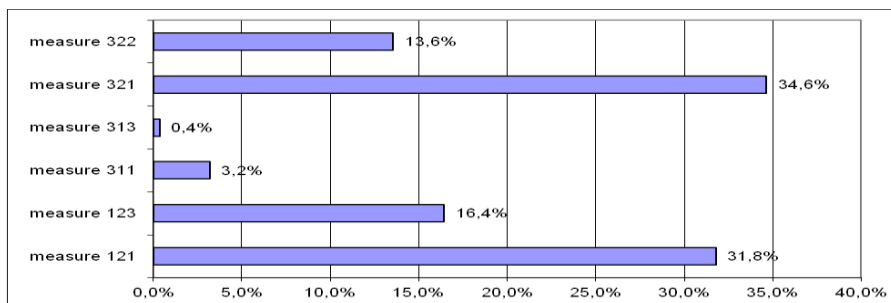
Съобщава се за увеличаване на интересите към тези мерки през последната година. Разходите за годишна база също увеличават броя на избраните предложения. Програмите за развитие на селските райони допринасят за пейзажа в планинските райони по-добре от другите райони.

Таблица 4 Брой подадени и избрани предложения за М 211 и М 212 по години

година	Мярка 211			Мярка 212		
	Подадени предложения	Избрани предложения	Разходи (000 евро)	Подадени предложения	Избрани предложения	Разходи (000 евро)
2007 г.	22.649	22.646	12.377	9.417	9.411	3.786
2008 г.	24.151	24.026	11.505	10.017	9.977	3.801
2009 г.	26.246	26.134	18.436	10.835	10.793	4.642
2010 г.	29.031	28.308	15.522	11.619	11.301	4.234
2011 г.	29.210	28.265	19.403	11.489	11.194	6.719
Обща сума	131.287	129.379	77.243	53.377	52.676	23.182

Източник: <http://prsr.government.bg/>

По отношение на групата мерки, които потенциално подпомагат дейности и услуги, свързани с ландшафта, най-важната по отношение на общите разпределени публични разходи е мярка 321 на ос 3, „Основни услуги за икономиката и селското население” и мярка 121 на ос 1 „Модернизация на земеделски стопанства”. Те представляват 66% от общия бюджет. С помощта на скрининга в Програмите за развитие на селските райони не са установени съответни действия по тези мерки като предоставяне на аграрни пейзажи.

Диаграма 3 Делът на общите публични разходи за развитие на селските райони за мерките, свързани със социално-икономическите ефекти на ландшафта, в България

И накрая, мярката 123 „Добавяне на стойност към селскостопанските и горските продукти” поема над 16% от бюджета. Що се отнася обаче до мерки 321 и 121, по тази мярка не са открити съответни действия, насочени към предоставяне на аграрни пейзажи. Всички останали мерки са от второстепенно значение, като всяка от тях поема по-малко от 4% от общите публични разходи на всички програми за развитие

на селските райони. Като цяло относителната важност на тези мерки може да варира значително (диаграма 3).

Потенциалът за местно развитие е в основата на оправданието на публичните политики в подкрепа на валоризацията и опазването на ландшафтите. Първото необходимо условие е, че характеристиките и състоянието на ландшафтите в даден район съответстват на желанията от обществото. Това означава, че нивото на осигуряване на ландшафтите трябва да съответства на общественото търсене. Второто условие за генериране на ефекти от преливане е, че действащите в селските райони участници могат да използват потенциалните пазарни възможности, предлагани от ландшафтите и техните функции. Само в този случай потенциалните ползи вероятно ще бъдат превърнати в нови възможности за доходи и работни места.

В заключение мерките са подходящи и допринасят за регионалното развитие. Всъщност приемането им трябва да се ускори, за да се постигнат икономически и социални ползи в определени области.

Основните констатации от изследването са:

- Някои мерки, допринасящи за ландшафта, не са приложими в България
- Мерките от групата свързани услуги и дейности са най-важни. Те са 88% от общите разходи;
- Мярка 321 и мярка 121 са най-благоприятните в България. Те представляват повече от 50% от разходите;
- Разходите по мярка 321 са разпределени за водоснабдителна мрежа и канализация и пречистване;
- Напоследък има нарастващ интерес към мярка 211 и мярка 212;
- Най-разпространените дейности по мярка 214 са Поддържане на пасища, Биологично земеделие и Използване на местни, редки породи животни.

АНАЛИЗ НА ВТОРИЧНИТЕ ЕФЕКТИ ОТ УПРАВЛЕНИЕТО НА ЛАНДШАФТА ВЪРХУ СЕЛСКИТЕ ИКОНОМИКИ В БЪЛГАРИЯ И ТУРЦИЯ (КАЗУС 2)

Предоставянето на обществени блага в икономиката на селските райони, в резултат на взаимодействието между екосистемите и управлението на човека, които заедно оформят ландшафта, е признато за една от ключовите теми за бъдещето на селското стопанство и селската политика в ЕС. Икономиката на селските райони, чрез своите сложни взаимовръзки с ландшафта, може да играе важна роля в управлението му. Това изследване се фокусира върху изграждането на специфична рамка и измерването на приноса на ландшафта за развитието на селската икономика. Основният изследователски въпрос е да се определи какво е влиянието на ландшафтните услуги върху конкурентоспособността на селската икономика. За да опише връзките между природата и икономиката, подходът на екосистемните услуги, дефиниран като „потоци от стойност към човешките общества в резултат на състоянието и

количеството на природния капитал“, е предложен (Costanza et al 1997; ТЕЕВ, 2010). Привлекателността на подхода е засвидетелствана от огромна литература, която се фокусира върху разработването и прилагането на техники, способни да оценят и оценят предлагането и търсенето на ландшафтни услуги (Costanza et al, 1997; De Groot et al. 2002; Hein et 2005). И все пак разработването на последователна рамка, посочваща най-подходящите техники и методи за оценка на ландшафтните услуги, е на ранен етап (Farber et al., 2006).

Подхождаме към това, че като ефекти от втори ред ние разглеждаме социално-икономическите ефекти след използването на обществени услуги от ландшафтен тип. Освен това от различни страни е направено предложението да се съсредоточи върху по-подробни вериги за причинно-следствени връзки. Обществото и икономиката се възползват от ландшафта, когато предлагането (потокът от услуги) на услуги от ландшафта отговаря на търсенето на населението. Това обаче не винаги означава, че ползите от ландшафтните услуги се приписват на регионалното население или на мениджърите на ландшафта, които произвеждат тези услуги. Например, потоците от услуги за регулиране на водата или климата често също са от полза за региони, далеч от реалния пейзаж, осигуряващ тези регулиращи функции. Има различни начини, по които може да се опише стойността на ползите от ландшафта, свързани с естеството на конкретната услуга. В литературата са идентифицирани различни видове стойности (МЕА 2003): (1) Стойността с пряка употреба възниква от прякото използване на стоки и услуги, предоставяни от екосистема или пейзаж, например осигуряване на храна. (2) Непряката стойност на употреба възниква от полезността на положителните външни ефекти, предоставяни от екосистеми или ландшафти. Този вид обезщетения се доставят на обществото чрез регулиране на услугите. Ефектите на мултипликатор са използването на услуги от обществено благо, създава / променя / влияе върху икономическите дейности, които отново влияят / променят други икономически дейности. „Умножението“ може да премине през различни етапи, преди да изчезне (van der Meulen, 2011; Domanski & Gwosdz, 2010). Такива ефекти могат да доведат до допълнителни съпътстващи ефекти, които насърчават конкурентоспособността като увеличени строителни дейности, по-високи данъчни приходи, развитие на инфраструктурата,

Положителни мултипликационни ефекти:(Увеличеното) използване на услуга от обществено благо създава нови икономически дейности или подобрява / развива / променя съществуващите икономически дейности. Новата или засилена икономическа дейност създава допълнително търсене, което позволява на доставчиците на дейността да растат (странични ефекти на предлагането) и / или новата или разширена икономическа дейност създава допълнителен доход, който позволява на доставчиците на потребителски продукти да растат (ефекти на дохода)

Отрицателни мултипликационни ефекти: (Намаленото / завършеното) използване на услуга от обществено благо намалява или дори премахва съществуващите икономически дейности. Намалената икономическа активност намалява търсенето, дейностите на доставчиците намаляват и / или намалената икономическа активност намалява доходите, доставчиците на потребителски продукти намаляват.

Цикли за обратна връзка: Използването на обществени услуги от добър тип има обратна връзка върху предоставянето на обществени услуги от добър тип и частни услуги от добър тип.

„Положителни“ цикли за обратна връзка: Разширяването на използването на специална услуга от обществено благо води до икономически дейности, които повишават търсенето на предоставянето на същите или други услуги от обществено благо или частни стоки, което отново засилва икономическите дейности.

„Положителна / отрицателна“ верига за обратна връзка: Разширяването на използването на специална обществена услуга от добър тип води до икономически дейности, които повишават търсенето на предоставянето на някои обществени или частни услуги от добър тип на цената на други услуги от обществен или частен тип.

„Отрицателна“ обратна връзка: Намаляването на използването на специален тип обществено благо намалява търсенето за предоставяне на същите или други услуги от обществено благо. (вж. ИСК, 2014а)

А. Казус България

Област Пазарджик е разположена в централната част на Южна България. Общата територия на област Пазарджик е 428 664 ха. Земеделието играе основна роля в икономиката на региона. Земеделската земя обхваща относително голям процент от региона: приблизително 33%. Горите преобладават над пейзажа с относителен дял - 56%.

Основните селскостопански тенденции в региона включват производството на различни зеленчуци и картофи, лозарството, маслодайните култури и овощни градини. Изключително благоприятните природни климат и почвени условия, наред със стратегическото местоположение по отношение на големите потребителски центрове в страната, предоставят възможности за производство на почти всички растения и култури, отглеждани в страната.

Наличието на природни и подземни водни ресурси, заедно с изкуствени водоизточници, водят до общ капацитет на езерото над 650 милиона м3. Значителната хидрополивна система осигурява възможности за напояване на около 77% от общата обработваема земя в региона (вж. Таблица 5).

Таблица 5 Описание на характеристиките на регионалния ландшафт в Пазарджик. Собствена.

Структура и състав на ландшафта	Функции пейзаж	Поток от услуги	Управление на ландшафта	Влияние на управлението на ландшафта върху структурата, състава, характеристиките и функциите на ландшафта
Има добра комбинация от равнинен и планински релеф. Горите - преобладават над пейзажа с относителен дял - 56% Размерът на земите под угар в област Пазарджик е 24 257 ха или 17,2%. Делът на тревните площи е 35,4% от общата обработваема земя. Районът е богат на водни ресурси. Има 8 езера с 1 млн. обем м3. Също така има много източници на минерална вода. Защитени територии - 20 000 ха /8,2% / Гори за отдих - 40 600 ха /16,7% / Има няколко града с богато наследство от българското Възраждане.	Предоставяне: Регулиране Културни и удобства Местообитание или подпомагане	Предоставяне: -Храна -Сурови материали -Прясна вода -Лекарствени ресурси Регулиране: -Климат и качество на въздуха Култура и удобства: -Отдых и психическо / физическо здраве) -Естетична оценка и вдъхновение -Духовно преживяване и усещане за място Местообитания или подпомагане: -Местообитания за видове	Основни местни участници: -Фермери -Напоителни стопанства -Еко организации (НПО) -Местни групи за действие - МИГ Г-орски стопанства -Преработка на храни, търговия с храни Тип ферми: -Малки ферми / производство на мляко, ниско интензивно овце и говеждо месо производство, зеленчуци и картофи, лозарство, отглеждане на ориз / Типични управленски практики: -Традиционно земеделие -Агро-екологично управление -Управление на напояването на земята -Балнеология -Селски туризъм -Предотвратяване на наводнения -Третиране на отпадъци	Въздействие на предварително определени функции: -Опазване на горите -Защита на водата -Осигуряване на местообитание Въздействие на фермите: -Малки ферми -Концентрация на производството на ориз Въздействие на управленските практики: -Напояване -Обработка на почвата -Опазване на историческото наследство

Структурата на ландшафта предоставя потенциални услуги, които са от полза за следните икономически сектори в региона: селско стопанство, туризъм, дърводобивна промишленост, минно дело, производство на строителни материали и производство на електроенергия (вж. Таблица 21). Емпиричното изследване показва, че има търсене на следните услуги: храна, суровини, прясна вода, климат и качество на въздуха, духовен опит и усещане за място. Ландшафтните ценности са: местна марка храна, добре развита инфраструктура, подходящи условия за отдих и богато наследство. Има доказателства за принос и ползи за регионалното благосъстояние, които са здравето и благосъстоянието, добрият имидж на местните храни, атрактивните туристически услуги, стимулираната инвестиционна активност и високата производителност на селското стопанство.

Таблица 6 Принос за регионалната конкурентоспособност на Пазарджик. Собствена

Търсене на услуги (използвани услуги)	Бенефициенти на използваните услуги	Ползи и ефекти от втори ред	Пейзажни стойности	Принос на ползите за регионалната конкурентоспособност и регионалното благосъстояние
Храна Сурови материали Прясна вода Климат и качество на въздуха Духовно преживяване и усещане за място	Брой ферми 21 404 Брой собственици на публични гори, частни собственици Туристически квартири Водоелектроенергически централи Минни компании Туристи Търговци Производители на дървен материал Местно население	По-високи добиви в стопанствата Печалба от всички туристически предложения, свързани със здравето / отдиха Къси разстояния на осигуряване на храна Директен достъп до природата По-добър имидж за регионални продукти	Оценка на предлаганите на пазара стоки: Местна марка храни Местна марка минерална вода Известен местен спа център / Велинград / (Съществуваща) оценка на обществените блага Добре развита инфраструктура Подходящи условия за отдих Богато наследство	Здраве и благополучие Добър имидж на местните храни Атрактивни туристически услуги Стимулиране на инвестиционната активност Висока производителност на земеделието

Конкурентоспособността на регионът е над средното. За тази оценка основният принос е по-високата производителност на икономическите сектори. Структурата на регионалната икономика и е почти постоянна активност през последните 10 години. Основните сектори са производството, минното дело, земеделието и горското стопанство. Също така добре запазената природна среда е възможност за развитие на туризма и свързаните с него сектори като търговия, услуги и транспорт.

Демографски условията в региона отчитат отрицателна тенденция. Плътността на населението е под средната за страната и постоянно намалява. Делът на хората над 50 години продължава да расте. Тази констатация, съчетана с ниското ниво на образование на населението, може да окаже отрицателно влияние върху конкурентоспособността на региона в дългосрочен план.

Директните плащания подпомагат значителен доход за фермерите. Като цяло тези плащания имат голям ефект върху производството на зърнени култури. Ротациите във фермите са доминирани от монокултура, която намалява биологичното разнообразие и увеличава риска от ерозия на почвата. Настоящата ОСП променя структурата на ландшафта и ливадите стават земеделски земи.

Бъдещата ОСП би могла да насърчи сътрудничеството между местните участници и да запази водещата роля на местната група за действие в развитието на селските райони. Промените в климата налагат проблем с управлението на риска в селските райони и по-доброто управление на природните ресурси. Допълнителен акцент може да бъде върху възобновяемата енергия, насърчаване на предприемачеството и свързване на селските райони с градските пазари.

Според ефектите от втори ред можем да ги определим като следните:

Преки социално-икономически ползите произтичат от управлението на ландшафтите: поддържането, опазването и възстановяването на специфични елементи на ландшафта (напр. живи плетове и дървесни редове, традиционни сгради в селските райони и ферми, тераси и каменни стени, огради и др.) може да осигури допълнителни възможности за заетост и възвръщаемост на фермерите, като по този начин представлява начин за разнообразяване на дейностите във фермите.

Косвени социално-икономически ползите произтичат от функциите и удобствата на ландшафта: развитието на селския туризъм, свързано с привлекателността на специфични ландшафтни удобства, може да стимулира допълнителни дейности във фермата, като наемане на настаняване във фермата и директна продажба на селскостопански продукти, в местни магазини, пазари, и т.н. Освен това могат да възникнат пазарни ниши за продажба и маркетинг от фермери на местни продукти с висока добавена стойност (храни, занаятчийски продукти и т.н.); накрая положителният „имидж“ може да стимулира общото търсене на местни продукти.

Туризмът в региона се засили през последните 5 години. Областта е известна с минерални извори и планински езера, които привличат много туристи през цялата година. Има агенция за устойчиво развитие на туризма, която подпомага местните жители с проекти за развитие, рекламни кампании, организирани на културни събития.

В рамките на региона успешно се прилагат различни програми и политики за опазване на природната среда, които поддържат желаното състояние на ландшафта. Прилагането на водното законодателство води до устойчиво използване на водните ресурси и запазване на имиджа на региона. Същото влияние оказват екологичните схеми върху опазването на природните ресурси.

Положителен множител ефекти:

- Ефекти върху доходите - винарните увеличават приходите си чрез директни продажби поради винения туризъм.

- Възможности за пазарни ниши.

- Нови икономически дейности - туристически атракции, възможности за духовен усет.

Отрицателен множител ефекти:

- Намаляване на други селскостопански дейности (например градинарство)

Цикли на положителна обратна връзка:

- Подобряване на съществуващите дейности - транспорт, комуникация, строителство и търговия.

Положителни / отрицателни вериги за обратна връзка:

- Виненият туризъм доминира над другите видове туризъм (селски, ловен и културен).

Цикли с отрицателна обратна връзка:

- Недостатъчно използване на подходящи условия на околната среда за производство на зеленчуци и животни.

Б. Казус Турция

Розовото масло (*Rosa damascena* mill.), Което е известно като розово розово масло, розово масло или дамска роза до „розата Испарта“, е един от важните селскостопански продукти за Испарта. *Rosa damascene* се култивира за получаване на розово масло, което е основната суровина на парфюмерийната и козметичната промишленост и се използва и в хранителната промишленост. Най-важните световни производители на розово масло са България и Турция. Розовото масло се произвежда в Испарта в Турция и Казанлък в България. Както „турска маслена роза“, така и „българска маслена роза“ се дестилират от пресни розови маслени цветя (Giray and Ormeci Kart, 2012).

Отглеждането на розово масло води до важен търговски динамизъм, като обхваща всички селскостопански дейности, като засаждане на градините, събиране на реколтата и процеси, извършвани за добив на масло, както и има историческо и културно значение (Тимор, АН, 2011). 80 процента от розовото масло на Турция се произвежда в Испарта, а останалото идва от квартала (провинции Афьон, Денизли и Бурдур). Приблизително 10 000 семейства се занимават с производство на розово масло и 8 700 семейства от 10 000 живеят в Испарта (Anonynous, 2012).

Казусът, Гюнейкент, има 14,29% от градините с розово масло и произвежда 24,16% от общото производство на розово масло от Испарта (Bilgin and Taskin, 2012).

Град Гюнейкент е разположен в провинция Испарта в Западно Средиземноморския регион в Турция. Изследваният регион се състои от четирите области, „Каратас“, „Орта“, „Теке“ и „Йениче“. Градът е разположен на хълм между планините на окръзите Гонен и Кечиборлу. Средното отношение на града е 1250 метра. Южната равнина на града достига до езерото Бурдур и също така затваря езерото Егирдир. Гюнейкент е средиземноморски град, но климатът му представя повътрешни беломорски и анадолски характеристики. В Гюнейкент има 1701 обитатели, а 52,91% от населението са жени. Грамотността е 99% и висока от много селски райони в Турция.

Земеделието е основният сектор в икономиката на региона. Розарството е най-често срещаните източници на доход в региона. 95 на сто от населението има розови градини. Гюнейкент има 14,29% от градините с розово масло и произвежда 24,16% от общото производство на розово масло в Испарта. Те също произвеждат зеленчуци и зърнени култури (предимно дъждовни условия) и овощни градини. Животновъдството също е често срещана селскостопанска дейност в региона. И растениевъдството, и животновъдството се извършват в малки семейни ферми и в фрагментирана земеделска земя.

Структурата и съставът на ландшафта осигурява много икономически дейности като розопроизводство, розов туризъм, селскостопанска област и селскостопанска индустрия в региона Гюнейкент. Според наблюдение от казуса, търсенето на услуги може да се класифицира като туризъм, суровини и духовен опит / чувство за място. Освен това има няколко ландшафтни ценности, като местна марка храни, местна марка розови продукти като продавани стоки, подходящи условия за отдих и богато природно наследство като обществени блага. Успоредно с българския казус, има много прилики по отношение на приноса на полза за регионалната конкурентоспособност и регионалното благосъстояние са добър имидж на местните храни, атрактивни туристически услуги, стимулират инвестициите в селскостопанската индустрия,

Таблица 7 Принос за регионалната конкурентоспособност на Güneykent.

собствена

Търсене на услуги (използвани услуги)	Бенефициенти на използваните услуги	Ползи и ефекти от втори ред	Пейзажни стойности	Принос на ползите за регионалната конкурентоспособност и регионалното благосъстояние
Туристи • Сурови материали • Духовно преживяване и усещане за място	• Броят на фермите е 800 • Туристически и квартири • Туристи • Търговци • Производство на розов продукт • Кухненски робот • Местно население	• По-високи добиви във ферми • Печалба от всички туристически предложения, свързани със здравето / отдиха • Кратки разстояния на хранителната промишленост • Директен достъп до природата • По-добър имидж за регионални продукти	Оценка на предлаганите на пазара стоки: • Местна марка храни • Местни жители марка продукти от роза (Съществуваща) оценка на обществените блага • Подходящи условия за отдих • Богато природно наследство	• Добър имидж на местните храни • Атрактивни туристически услуги • Стимулиране на инвестициите в селскостопанската индустрия • Висока производителност на земеделието • Създаване на добавена стойност за розовата индустрия

Различни характеристики на релефа - наред с наличните природни ресурси осигурява условия за развитие на напояваното земеделие. Богатите и големи земеделски площи и системата за розовъдство предоставят възможности за създаване на доходни ресурси от агротуризма в региона. Освен това розата и розовите продукти предоставят възможности за развитие на розовата индустрия в региона Гюнейкент. Розовите продукти имат духовно въздействие върху човека и тази характеристика предоставя възможност за развитие на добавената стойност на розовата индустрия и туризма. Тази туристическа дейност спомага за опазването на културното наследство и традиции и има значителен принос за развитието на културния туризъм.

Степента на икономическа активност на населението в региона е близка до средната за страната, но равнището на безработица е по-високо. Това води до по-ниски заплати, принуждавайки местните жители да търсят допълнителни източници на доходи.

Плътността на населението в Гюнейкент е под средната за страната и постоянно намалява. Делът на хората над 50 години е висок и продължава да расте. Тези констатации, съчетани с ниско ниво на образование на въпросното население, поддържат конкурентоспособността на региона в дългосрочен план.

Освен прякото си въздействие върху социално-икономическата дейност на своите производители, отглеждането на розово масло има и вторични ефекти върху икономиката на региона, особено в селските райони. Първият ефект е върху промишлеността за преработка на розово масло, която е важна традиционно и се развива най-вече като основен сектор за износ на сурови материали. Напоследък в Испарта се развива икономически дейности, свързани с производството на розово масло, продукти, вариращи от козметика / парфюмерия до медицински / ароматни и хранителни продукти. Вторият „вторичен“ ефект от отглеждането на розово масло е върху селския туризъм, който е относително по-нов и по-слабо развит. Пейзажът в зоните за производство на розово масло, особено по време на реколтата от средата на май до август, привлича хората да посещават селските райони и това влияе върху останалите сектори в публичния и частния сектор.

Положителни мултипликационни ефекти:

Розовъдството създава нови икономически дейности:

- Фабрики за розово масло
- Сектори за преработка на розово масло
 - Козметика и парфюмерия
 - Храна (ограничена)
- Туризъм (основно селски и здравен туризъм)

Отрицателен множител ефекти:

- Свърхналягане върху природните ресурси
- Намаляване на други селскостопански дейности

Цикли на положителна обратна връзка:

- Подобряване на отглеждането на други медицински и ароматни растения (например лавандула)

- Подобряване на съществуващите дейности.

ИНТЕГРИРАН АНАЛИЗ НА ЛАНДШАФТА: ПОДХОД НА ПРЕДПОЧИТАНИЯТА НА ПОТРЕБИТЕЛИТЕ ЗА ОПРЕДЕЛЯНЕ НА КОНКУРЕНТНИЯ ЛАНДШАФТЕН СЪСТАВ. ПРИМЕР ЗА ВИНЕН ТУРИЗЪМ В ОБЛАСТ ПАЗАРДЖИК, БЪЛГАРИЯ (КАЗУС 3)

В България секторите на туризма и селското стопанство заемат голяма част от трудоспособното население и са основните алтернативи на икономическото развитие на селските райони (Николов и др., 2012). Възприемането на ландшафта като основен инструмент за постигане на конкурентоспособност в определен икономически сектор не е популярен подход сред проучванията в страните от Източна Европа.

Хъл и Ревел (1989) изразяват пейзажа като „външна среда, естествена или изградена, която може да бъде пряко възприета от човек, който посещава и използва тази среда. Ascene е подмножината на пейзажа, която се гледа от едно място (гледна точка), гледащо в една посока. . . “. От другата страна пейзажът може да бъде определен като набор от визуално видими от човешкото око релефни елементи като земя, част от територията, включително различните скални образувания, видими на

хоризонта, видима флора и фауна, климатични явления, които се срещат в съответна територия създадени структури цивилизация като инфраструктура, сгради, езера, земеделска земя.

В икономически смисъл туризмът може да има положителен ефект върху цифрите за заетостта, БВП и производството и стимулира нови икономически дейности и засилва потенциала на територията за ендеогенно развитие (Lacitignola et al., 2007).

Външният вид влияе върху очакванията на туристите, стимулира различни видове дейности и може да промени бъдещите модели на поведение (Tress and Tress, 2001; Stone and Wall, 2004; Lacitignola et al., 2007). Последниците от определени промени за околната среда и ландшафта могат от своя страна да променят възприятието и оценката на територията на посетителите, както и качеството на туристическото преживяване (Gossling, 2002a; Petrosillo et al., 2006; Watson et al., 2007).

Голяма част от характеристиките на пейзажа може да не са видими и тяхното присъствие се отразява чрез друго човешко възприятие. Такива характеристики могат да бъдат качеството на въздуха, усещането за спокойствие, което природата дава, усещането за време и други. Предвид голямото разнообразие от елементи и сложното им изразяване в композицията на пейзажа, те трябва да бъдат организирани в групи. Ландшафтните елементи могат да бъдат разделени на четири групи (Dissart, 2007):

- Елементи, които дават усещане за физическото присъствие на ландшафта (тип топография, климат, скални образувания и др.);
- Елементи, произтичащи от човешка дейност (сгради, пътища, земеделска земя и др.);
- Елементи, които определят субективното възприятие на ландшафта (пустиня, отдалеченост от цивилизацията, биоразнообразие);
- Факторът на времето, пейзажът е динамична структура, която постоянно променя физическия и абстрактния си аспект във времето.

Според Romstad (2000) в туристическия сектор важни елементи от ландшафта, които могат да бъдат използвани при създаването на стойност, са:

- Биоразнообразието, екосистемите, всички разположени на територията от земята, позволяващи здравословен начин на живот;
- Културно-историческо наследство - исторически артефакти, културни събития, местен език, традиции и обичаи на обществото;
- Атрактивност на пейзажа, усещане за спокойствие и релакс;
- Разнообразен пейзаж - даващ възможност за емоционално преживяване.

Следваната методология може да бъде разделена на пет отделни части. Първо, с помощта на географски информационни системи, областта на изследване беше класифицирана в нехомогенни ландшафтни композиции. Второ, направихме снимки, които бяха предназначени да обхванат най-важните елементи на ландшафта в контекста на винения

туризъм. Трето, оценихме преследването на ландшафта като стойност в перспективите на потребителите. Четвърто, оценихме атрактивността на ландшафтните елементи, присъстващи във всяко изображение, използвайки номинални променливи. И накрая, ние изграждаме модел на атрактивен продукт за винен туризъм според възприятията на потребителите за визуално качество на пейзажа.

Разделяне на областта на хомогенни композиции. Използвайки географска информационна система в област Пазарджик, България бяха идентифицирани зони, покрити с лозя и винарски сгради. На хълма и планинските склонове има 6 винарни и лозя.

Фотография

Снимките, използвани в проучването, включват естествени и изкуствени елементи. Имаше 9 панела, всеки от които съдържа 5 снимки, а 48 участници класираха най-добрия от всеки панел. Всеки участник оценява елементите на ландшафта, използвайки 4 скала от собствена гледна точка. Повече от 45 снимки бяха направени в района на изследване между април и май 2013 г., с цел да се уловят най-важните характеристики на ландшафта. Снимките са направени с цифров фотоапарат Nikon D60 в ясни дни. Мястото на снимане беше района около идентифицирани винарни. Резултатът е голямо разнообразие от картини, които представят различна ландшафтна композиция, като повечето елементи, които трябваше да бъдат включени в анализа на визуалния панел за експертно качество.

Панели

Беше направена селекция от снимки на различни пейзажни композиции за представяне пред наблюдатели на 9 панела, с по 5 композиции на всеки панел. Наблюдателите избират по една композиция от всеки панел.

Проучване на предпочитанията на потребителите

Участниците в пет фокус групи определят кои елементи, както и кой състав на ландшафта ги харесват в контекста на винения туризъм. В проведения експеримент участват 48 участници. Всички те са посетители на винарни в региона на Пазарджик.

Оценката на ландшафтния състав се извършва с помощта на участници от фокус групата. Те дават оценка доколко външният вид на елемент от ландшафта в предложения продукт има стойност за тях. Фокус групите бяха проведени на два етапа. Първият е въпросник, в който всеки участник оценява индивидуалните атрибути на пейзажа дали отговарят на неговите очаквания, свързани с чувството за винен туризъм. По този начин оценете важноста на всеки атрибут. Участниците формират обобщена оценка, която дава представа за предпочитани комбинации от атрибути (ландшафтна композиция). На втория етап се показват изображения, представящи различни комбинации от атрибутите на пейзажа.

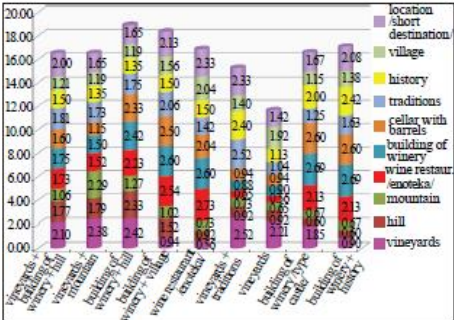
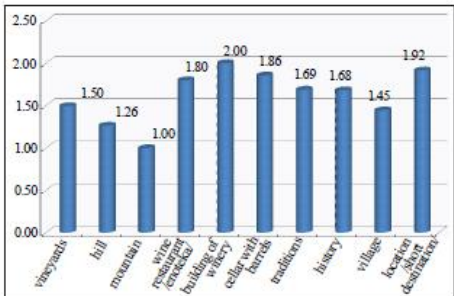
Участниците изразяват мнението кое е най-привлекателното за тях в смисъл на винен туризъм. Отговорите на всеки участник се съгласуват с

въпросниците. По този начин се проверява търсените резултати. Дава отговор на въпроса кои елементи на ландшафта стимулират търсенето на винения туризъм и как винарните ги използват.

Photo Images

- 1 – Landscape composition vineyards + building of winery + hill;
2 – Landscape composition vineyards + mountain
3 – Landscape composition building of winery + hill
4 – Landscape composition building of winery + village
5 – Landscape composition wine restaurant;
- 6 – Landscape composition building of vineyards + traditions
7 – Landscape composition vineyards
8 – Landscape composition building of winery
9 – Landscape composition of winery + history

Фигура 5 Снимки на различни пейзажни композиции и предпочитания на потребителите към елементите

Оценка на ландшафтните композиции

Оценяването се извършва по следната формула:

$$A_{j k} = \sum_{i=1}^n B_{i j k}$$

където: n - брой елементи на ландшафта;

V_{ijk} - рейтинг на потребителя „ k “ за елемент „ i “ от композицията на ландшафта „ j “;

A_{jk} - резюме на потребителското „ k “ върху състава на пейзажа „ j “.

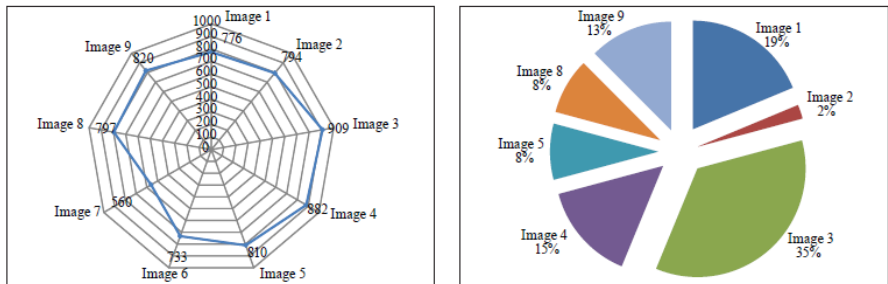
Всеки участник във фокус групата има 4 бална скала за оценка, която оценява характеристиките на ландшафта, както следва: / 0 - без разлика, 1 - малко важна, 2 - много важна 3 - много силна значимост /. Участниците оценяват всеки елемент от ландшафта, след което всички оценки се сумират, за да се получи оценка на цялостния ландшафтен състав, изрази мнението си. Колкото по-силно обобщена оценка на пейзажа, толкова по-висока стойност има потребителят. Оценката на елементите на ландшафта се извършва във винарни, които развиват винен туризъм. Целта е всеки член на фокус групата да възприеме околния пейзаж, използвайки всичките си сетива и да даде строго субективна оценка на важността на съставните му елементи.

Резултати

Наблюдателите избират девет снимки с пейзажна композиция от всеки панел (на следващата страница). Предпочитанията на потребителите към елементите на ландшафта. Участниците в експеримента оцениха степента на важност на всеки от 10-те атрибута на пейзажа. Въз основа на тези оценки изчисляваме средни стойности (Фигура 22). В резултат на това най-предпочитаните атрибути са - съществуването на атрактивна сграда на винарната; близко местоположение на винарната; наличието на изба с бъчви; наличието на ресторант; местни традиции и богата история. Забележително е, че по-голямата част от тези пейзажни атрибути са вътрешни фактори, които могат да се управляват от винарната. Атрибутите на природния пейзаж имат ниски оценки, което ги кара да играят по-слаба роля в привлекателността на продуктивния винен туризъм.

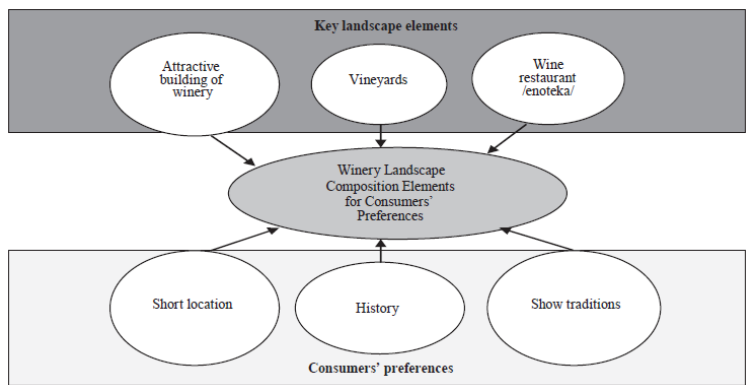
Всеки атрибут на пейзажа се оценява от гледна точка на неговото преобладаване в изображенията на пейзажни композиции. Фигура 22 представя тези стойности за всяко от 9-те изображения, представящи различни композиции на пейзажа. Въз основа на тях ние определяме перфектния модел на пейзаж от гледна точка на потребителя. Перфектният модел се състои от атрибути, които имат относително висока стойност и тези стойности са близки една до друга. По този начин съставът се определя като добре балансиран и предпочитан от потребителя. Това са изображения, изобразяващи пейзажна композиция - 1) лозе + сграда на винарна + хълм; 2) лозе + планина. Фигура 22 представя кумулативните оценки на всяка композиция на пейзажен кадър. Всеки респондент дава мнение чрез отделна оценка на всеки атрибут на пейзажа, след това резултатите се обобщават, за да се получи кумулативен резултат за всяка композиция на пейзажен кадър. Най-висок кумулативен резултат има изображение номер 3, което представлява комбинацията от атрактивна

сграда на винарната и хълмист терен. Изображение номер 4 получава високи оценки и показва отново изграждането на винарната, но разположено в селото. Най-малко привлекателният е дефинираният образ на ландшафтната композиция, състоящ се само от лозе в пейзажа (изображение номер 7). Фигура 4 показва резултатите от експертната оценка, показваща най-предпочитания ландшафтен състав от респондентите. Процентите показват разпределението на изображенията на пейзажни композиции въз основа на най-високия общ резултат от гледна точка на потребителя. Изображение 3 (сграда на винарна + хълм) е най-харесваният ландшафтен състав около 35% от анкетираните. Следващото ниво на привлекателност на ландшафтната композиция е лозе + планина (виж изображение номер 2), следвано от ландшафтен състав - изграждане на винарна + село (изображение 4).

Фигура 6 Предпочитания на потребителите към цялата композиция на пейзажа (вляво е показан общият резултат на изображение. Вдясно е показано най-харесваното изображение). Собствена

Друга предпочитана композиция от пейзаж е заснета на изображение номер 3 (сграда на винарна + история). Останалите изображения на пейзажни композиции не са определени като привлекателни за респондентите.

Фигура 5 Модел на атрактивен продукт за винен туризъм. Собствена.

Други изображения (изображения 6 и 7) на ландшафтни композиции не са определени като привлекателни за респондентите като комбинация от лозя и традиции или дори само лозя. Останалите изображения на пейзажни композиции не са определени като привлекателни за респондентите. Други изображения (изображения 6 и 7) на ландшафтни композиции не са определени като привлекателни за респондентите като комбинация от лозя и традиции или дори само лозя. Останалите изображения на пейзажни композиции не са определени като привлекателни за респондентите. Други изображения (изображения 6 и 7) на ландшафтни композиции не са определени като привлекателни за респондентите като комбинация от лозя и традиции или дори само лозя.

Заклучение

Въз основа на резултатите ние изграждаме модел на атрактивен продукт от винен туризъм за възприятията на потребителите за визуално качество на ландшафта. Моделът включва ключови елементи на ландшафта и предпочитанията на потребителите за ценен ландшафтен състав. Фигура 5 представя модела. Основните елементи, включени в модела, са:

- Кратко разположение на винарната в композицията на пейзажа. Изборът на разположение на комплекса в определен пейзаж, трябва да отговаря на следните фактори - отворен, обширен и разнообразен пейзаж, който улавя окото (живописен пейзаж).

- Атрактивна сграда на винарна. Архитектурата на винарната трябва да им позволи да увеличат максимално огледа на околния пейзаж. Друг фактор, който трябва да се вземе предвид при изграждането на комплекса, е да се осигури тиха атмосфера. За да изпълни това условие, комплексът трябва да се намира далеч от трафика, но в същото време достъпът до него трябва да бъде лесен;

- Енотека е друг важен елемент от продукта е създаването на условия за дегустация на местни вина. Това изисква енотека и специално място за продажби на вино в комплекса.

- При производството на вино е необходимо да се съчетаят местните традиции и история. Това гарантира уникалност на вината, предлагани в комплекса.

- Винарните трябва да притежават лозя. От гледна точка на потребителите, варниците създават духовно изживяване и усещане за място.

IV. Публикации

Title:	Publication date:	Autors:	Journal:	Volume:	Issue:	Pages:
Legal regulation on corporate governance in the European Union 2018	2020	Zeqir Fetoshi	Knowledge-International Journal, Vol.38.5, March 2020, pp.1011-1364	4		1571-1577
ORGANIZATION OF INTERNET DISTRIBUTION SYSTEMS FOR BETTER QUALITY OF HOTEL SERVICES	2020	Zeqir Fetoshi	EDICIJA BEZBEDNOST U POSTMODERNOM AMBIJENTU KNJIGA XXXI PROCEEDINGS MEĐUNARODNA NAUČNA KONFERENCIJA, pp. 1-170	1		15-27
СЕГМЕНТИРАЊЕ НА ПАЗАРОТ КАКО ДЕЛ ОД МАРКЕТИНГ – КОНЦЕПЦИЈАТА	2012	Зекир Фетоши	Зборник на трудови на наставниците и другите соработници на МИТ Универзитет Скопје, број 3, год. 3 2012	1		48-55

V. Приноси

В дисертационниот труд можат да се откријат следните приносни моменти со научен и приложен карактер:

1. Изјаснена е съшноста на ландшафта како елемент на конкурентното развитие на икономиката на селските райони;
2. Разработена е концептуална рамка за оценка на влијанието на ОСП върху управлението на ландшафта;
3. Анализирано и оценено е управлението на ландшафта в Република България и Република Турция;
4. Предложен е модел за воларизация на стойностите на ландшафтните елементи и услуги при развитието на конкурентен винен туризъм в Република България.

SUMMARY

Relevance of the topic

The role of the landscape in supporting the rural economy and the quality of life in rural areas is increasingly recognized as a major driver for regional development. There is a growing interest of politicians in identifying

and designing appropriate policy instruments to enhance the potential benefits of maintaining and valorizing the landscape in the rural economy. In this context, the current dissertation is based on a qualitative analysis of the specific functions of the landscape as well as the mechanisms by which targeted rural development tools can generate a positive impact on the regional economy.

Despite the existence of a wide range of scientific papers on landscape economics, landscape assessment, landscape value, approaches and techniques for assessing landscape functions, there is still little research and theory to explain the relationship between landscape and rural development. .

The concepts of multifunctionality of the landscape and its numerous values represent the starting point of the analysis to explain the potential generation of socio-economic benefits. The analysis of the different functions of landscapes and the recognition of their attributes and features is an essential condition for assessing the possible socio-economic benefits that landscapes can generate in rural areas. The interaction between the main characteristics of the landscape, such as its historical, cultural, recreational, industrial, aesthetic, biodiversity and ecological functions, determines the multifunctional nature of the landscapes and generates their value perceived by society. In turn, this potential to meet social expectations and needs can be a valuable factor in generating economic benefits in rural areas.

In the present dissertation research the thesis is defended that the Common Agricultural Policy creates favorable conditions for effective landscape management.

Leading sub-theses in the research are:

- The Common Agricultural Policy sets out a framework that identifies the potential for effective landscape management;
- The common agricultural policy affects regional competitiveness if it makes effective use of the elements and functions of the landscape.

Object of research is the landscape in the Republic of Bulgaria and the Republic of Turkey. The elements, functions and benefits that the landscape creates in the regional economy of these countries are studied.

Subject of research is the influence of the Common Agricultural Policy on landscape management in Bulgaria and Turkey.

The purpose of the study is to identify the impact of the Common Agricultural Policy on landscape management and how the landscape contributes to the competitiveness of the regional economy.

To achieve the set goal the following tasks are solved:

1. The essence of the Common Agricultural Policy and its role in landscape management for achieving regional competitiveness is clarified;
2. The multifunctional role of the landscape and what values it generates in the regional economy are clarified;
3. A conceptual framework for assessing the values generated by the landscape in the regional economy is being developed;